

Problémy přistěhovalců při hledání informací o podmínkách legálního pobytu v České republice

Violeta Prokofjeva

Abstrakt:

V České republice závisí legální pobyt imigrantů na splnění celé řady právních náležitostí. Včasný přístup ke srozumitelným informacím a konzistentní uplatňování právních norem úřady může mít zásadní vliv na to, zda imigrant přijde či nepřijde o legální status pobytu. Článek zkoumá, jaké překážky imigrantům brání v přístupu k těmto informacím.

***

Kvůli specifikům zdejší legislativy týkající se imigrace a zaměstnávání může být pro pracovníky ze zahraničí v České republice relativně snadné ztratit legální status a dostat se mimo zákon.¹ Jedním z nejběžnějších důvodů, proč pracovníci z řad migrantů přicházejí o legální status, je nezaměstnanost. Povolení k pobytu jsou totiž úzce vázána na nepřetržitě trvání účelu pobytu a jedním z účelů pobytu je právě zaměstnání. Proto přestává účel pobytu v České republice trvat, když je cizinec propuštěn², a úřad práce a cizinecká policie zahájí administrativní procedury směřující ke zrušení obou dokumentů nutných pro zaměstnání v České republice – pracovního povolení a víza.³

Význam pojmu „účel pobytu“ uvedeného v zákoně je často vykládán tak úzce, že dokonce i krátké období nezaměstnanosti, objektivně pro každého nezbytné k nalezení nového místa, stačí ke ztrátě účelu pobytu. Pokud je příslušný zákon vykládán takto úzce, nemají imigranti vůbec čas znovu se zorientovat na trhu práce. Taková dvojznačnost právních norem může mít dalekosáhlé důsledky pro lidi, kteří jsou finančně závislí na své práci v České republice a kteří proto mohou dát přednost ztrátě legálního statusu před ztrátou příjmu pro sebe či pro svou rodinu v zemi původu. Navíc v tomto systému úředníci na nižších pozicích získávají

¹ Kromě zhruba 400 000 cizinců, kteří v ČR pobývají legálně, je v současnosti v ČR odhadován počet cizinců bez potřebných dokladů mezi 100 000 a 200 000, viz např.

<http://www.clovekvtisni.cz/index2.php?id=143&idArt=779>

² To neplatí pro ty cizince, kteří v ČR mají status trvalého pobytu.

³ Tuto problematiku upravují zákony 435/2004 Sb. o zaměstnanosti, §85, §88, §89, a 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území České republiky, §37.

neúměrně vysokou moc. Činí rozhodnutí, která pro jednotlivé imigranty mohou mít dalekosáhlé důsledky. Jasná úřední interpretace zákona stejně jako snadný přístup k této interpretaci je stěžejní pro zajištění toho, aby byla ctěna práva konkrétního imigranta i toho, aby byl ctěn zákon.

Abych zjistila, jaká je současná situace ohledně přístupu imigrantů k informacím týkajícím se jejich pobytu v České republice, vymyslela jsem si fiktivní případovou studii ženy s ukrajinským občanstvím⁴, která má po téměř dvouletém pobytu ztratit práci v polovině srpna. Do nového zaměstnání, které se jí údajně podařilo sehnat u jiného zaměstnavatele v Praze, má nastoupit až na začátku září, což znamená asi dvoutýdenní předěl mezi jejími dvěma zaměstnáními. Platnost jejího současného víza vyprší na konci září. Jakožto cizinka s omezenými znalostmi češtiny (srovnatelnými s průměrným cizincem v České republice) jsem se snažila hrát roli této ženy a vyřešit „svůj problém“ pomocí vyhledávání v relevantní legislativě a v oficiálních vládních zdrojích na internetu, kontaktováním ministerstva práce a sociálních věcí a dotazy přes telefon i osobně na cizinecké policii a úřadu práce v Praze.

Nejprve je zajímavé se zaměřit na to, jak snadné či obtížné bylo se k informacím dostat. Začala jsem webovou stránkou Ministerstva vnitra⁵, které je hlavní státní institucí zabývající se imigrační politikou. Očekávala jsem, že najdu směrodatné úřední zdroje, nicméně stránka obsahovala jen nemnoho informací, které bylo možné jasně označit jako relevantní pro cizince. Informace o vízových náležitostech pro cizince byly umístěny v zavádějící subkategorii *Občan na úřadě*⁶. Některé informace o imigraci a nejrůznější předpisy týkající se přistěhovalectví byly umístěny v archivu webových stránek Ministerstva vnitra⁷, byly ale k dispozici jen v dosti složité úřednické češtině, která vyžadovala pokročilou znalost jazyka.

Pokračovala jsem prohledáváním stránek cizinecké policie⁸. Ta má na starosti uvádění imigrační politiky do praxe a kontrolu statusu migrantů. Vypadalo to, že celé stránky jsou ve výstavbě. Nejvíce zarážející však byly internetové stránky pražské cizinecké policie, kde chyběly i tak základní informace, jako jsou kontakty nebo potřebné dokumenty pro různé kategorie cizinců. Namísto toho bylo na stránce k nalezení několik tiskových zpráv a fotografií týkajících se policejních akcí zaměřených na odhalení pracovníků bez potřebných dokumentů. Podobnou zkušenost jsem měla, když jsem se snažila zjistit kontakty na cizineckou policii na stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí⁹ - odkazy na policejní stránky nefungovaly.

Informace dostupné na internetu byly rozptýlené na mnoha různých stránkách různých institucí a nebyly vždy aktualizované. Navíc byly informace jen zřídkakdy k dispozici v jazycích, jimiž hovoří velké skupiny migrantů, a to zejména těch, pro něž může být

---

⁴ Největší skupina imigrantů do ČR pochází z Ukrajiny.

⁵ www.mvcr.cz

⁶ Úvodní strana / Služby pro veřejnost / Rady a služby /Občan na urade/ Dokumenty

⁷ <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/rady/cizinci/info.html#43>

⁸ <http://www.policie.cz/sluzba-cizinecke-policie.aspx>

⁹ www.cizinci.cz

porozumění informacím v češtině obzvláště obtížné, např. pro Vietnamce či Mongoly. Dostupné informace byly téměř vždy psány složitým, úřednickým jazykem, kterému jsem těžko rozuměla i já, která mám výhodu dobré znalosti jiného slovanského jazyka, univerzitní vzdělání, dvouletou zkušenost se životem v České republice a hovořím česky. Je paradoxní, že jsem během návštěvy v pražské centrále cizinecké policie slyšela zaměstnance radit jinému cizinci, aby si hledanou informaci našel na internetu.

Kromě hledání na internetu jsem také v češtině telefonicky konzultovala jak cizineckou policii tak i pracovní úřad v Praze. Často na mne mluvili velice rychle, takže jsem se musela víc soustředit na porozumění jazyku, často profesnímu žargonu, nežli na porozumění obsahu. Například mi několikrát doporučovali, ať jdu „na Domažlickou“. Jak jsem později zjistila na internetu, je to hlavní úřad práce v Praze a odkazovali na jeho adresu v Domažlické ulici. Jednou mi osoba, s níž jsem hovořila, řekla, že spěchají a že mám mluvit rychleji, když jsem se snažila nalézt správná česká slova. Až po několika telefonátech jsem začala mít celkovou představu o tom, jak celý systém funguje, což nasvědčuje tomu, že přistěhovalec, který nemá dostatek času, peněz a schopností, aby byl schopen vést takové telefonické hovory, a který nemluví téměř dokonalou češtinou, může mít těžkosti při hledání informací, na nichž závisí legalita jeho pobytu v České republice.

Během osobních návštěv, které jsem vykonala v kancelářích cizinecké policie v Praze – na smíchovské pobočce a na pražském oblastním ředitelství na Žižkově – také nebylo nijak snadné dostat se k informacím. Na Smíchově nebyla žádná zvláštní informační přepážka, zařadila jsem se tedy do fronty za jiné žadatele, kteří přišli vyřídit své dokumenty. Čekací prostor ale byl naštěstí pohodlný a nepříliš plný, trvalo mi asi patnáct minut, než jsem dostala odpověď. Naopak na přeplněném oddělení cizinecké policie na Žižkově informační přepážku mají. Bylo nicméně evidentně nad síly jediného zaměstnance, který za ní seděl, zvládat nekonečnou, asi tak třicetihlavou frontu. Navíc nebyly k dispozici žádné lístky, které by určovaly pořadí ve frontě¹⁰, takže čekání představovalo ustavičný boj s lidmi rozhodnutými předbíhat. Trvalo asi hodinu, než jsem během dvou minut dostala odpověď.

Jaké informace jsem tedy obdržela na různých místech a jaká byla jejich kvalita? Poté, co jsem našla kontakty na archivovaných webových stránkách Ministerstva vnitra, poslala jsem dotazy emailem. Spojila jsem se se dvěma odděleními cizinecké policie v Praze, s ředitelstvím cizinecké policie a s oddělením imigrace, ochrany hranic a dozoru MV ČR. V e-mailu psaném nedokonalou, ale srozumitelnou češtinou jsem popsala „svůj problém“ a žádala o interpretaci relevantní legislativy a doporučení kroků, které bych měla učinit. Obratem jsem obdržela dvě odpovědi – od Ministerstva vnitra a z ředitelství cizinecké policie.

Odpověď MV ČR obsahovala důkladné vysvětlení záměru zákona. Hlavním bodem bylo, že doba platnosti víza uděleného za účelem zaměstnání je velmi úzce spjatá s existencí zaměstnaneckého poměru a s pracovním povolením vydávaným příslušným úřadem práce.

---

¹⁰ Lístky byly kupodivu k dispozici o patro výše, kde se nacházelo oddělení pro občany EU.

Zaměstnavatel je povinen informovat úřad práce o ukončení zaměstnaneckého poměru a úřad práce pak zas informuje cizineckou policii, která následně zahájí administrativní proces zrušení víza. Důležitou skutečností, kterou zmiňovalo MV ČR, bylo, že v průběhu tohoto administrativního procesu, který trvá přibližně měsíc, bude imigrant vyzván, aby předložil důkazy, že vynaložil maximální možné úsilí, aby si zachoval původní účel pobytu, čili v tomto případě zaměstnání. Smlouva s budoucím zaměstnavatelem, kopie povolení budoucího zaměstnavatele zaměstnávat cizince a potvrzení příslušného úřadu práce, že existuje žádost o udělení pracovního povolení na nové zaměstnání představují důkazy takové snahy. Konečné rozhodnutí o tom, zda dále trvá účel pobytu, pak přijme příslušné oddělení cizinecké policie.

Odpověď z ředitelství cizinecké policie byla mnohem stručnější. Podle jejich odpovědi může být vízum obnoveno během stodvacetidenního období předcházejícího vypršení platnosti. Vzhledem k popisu „svého problému“ jsem podle cizinecké policie spadala do této stodvacetidenní doby a měla jsem se proto okamžitě spojit s příslušným oddělením cizinecké policie a předložit dokumenty potřebné pro obnovení pracovního víza. Stěžejní informace zněla, že můžu předložit své doklady, i když ještě nemám povolení od příslušného pracovního úřadu. Toto povolení totiž může být dodáno později. Celou záležitost jsem tedy mohla vyřešit na příslušném oddělení cizinecké policie.

Ačkoliv se obě odpovědi lišily mírou podrobnosti, ani jedna nevynášela jednoznačný soud, že „můj problém“ má jediné řešení, totiž ukončení platnosti pracovního víza. Obě odpovědi naznačovaly, že je možná flexibilní interpretace „účelu pobytu“, a to zejména v takových případech, v nichž se imigrant opravdu snažil najít nové zaměstnání.

Poté, co jsem provedla e-mailový průzkum, jsem pokračovala dotazováním po telefonu a spojila jsem se s několika kanceláři cizinecké policie v Praze. Odpovědi byly různé. Jedna odpověď zněla, že mám požádat nového zaměstnavatele, aby mě přijal o dva týdny dříve a tím zamezil vzniku mezery mezi dvěma zaměstnáními. V jiných kancelářích ale byli mírnější a domnívali se, že proces rušení víza trvá déle než dva týdny, a proto bych se měla co nejdříve dostavit na cizineckou policii s jakýmkoliv dokumenty prokazujícími existenci nového zaměstnání, a tak dokázat svou snahu zachovat účel pobytu. V jedné kanceláři mi výslovně řekli, že vízum nebude zrušeno. Poté, co jsem konzultovala několik kanceláří cizinecké policie, mohla jsem jen hádat, jak přesně „můj případ“ dopadne. Zdálo se, že výsledek by nakonec mohl záviset na tom, která kancelář cizinecké policie nebo dokonce přímo který zaměstnanec se mnou bude zabývat.

Nakonec jsem se šla osobně zeptat do dvou pracovišť cizinecké policie v centru Prahy – na oblastní ředitelství na Žižkově a do smíchovské pobočky. Poté, co jsem e-mailem a po telefonu dostala povzbudivé, i když vágní informace, byla odpověď přímo na místě jasná: dvoutýdenní mezera mezi dvěma zaměstnáními není možná. Pokud budu chtít předejít zrušení svého pracovního víza, budu muset odstranit mezeru například tím, že prodloužím svůj poměr u současného zaměstnavatele, nebo požádáním budoucího zaměstnavatele o dřívější přijetí.

V žádném z těchto oddělení nepřipustili možnost doložit trvání účelu pobytu například prostřednictvím existující smlouvy s novým zaměstnavatelem nebo dokladem o nové žádosti o pracovní povolení z úřadu práce.

Snadný přístup k jednoznačným, přesným a srozumitelným informacím je jednou z důležitých metod, jimiž může stát podporovat cizince, kteří si přejí jednat v souladu se zákony a neztratit legální status pobytu v ČR. Z vlastní zkušenosti mohu říci, že jak dostupnost tak i kvalita poskytnutých informací nebyla valná. Co se týče dostupnosti byly informace rozptýlené v mnoha různých zdrojích a napsané těžko srozumitelným úředním jazykem. Pokud došlo k osobnímu kontaktu, osoba zprostředkovatele byla buď pomocí nebo další překážkou v přístupu k informacím. Informace, které jsem obdržela, si místy odporovaly a mohly být matoucí. Jednoznačný úřední výklad a konzistentní uplatňování stávající legislativy by spolu se zlepšením přístupem k informacím představoval nesmírnou pomoc imigrantům, kteří v ČR chtějí pracovat legálně. Zlepšení současné nedostačující situace by mohlo být jedním ze způsobů, jak přispět ke kladné zkušenosti imigrantů s kontaktem s úřady. To by naopak mohlo pomoci vzniknout takovému vztahu mezi imigranty a jejich adoptivní domovskou zemí, v němž by bylo více otevřenosti a důvěry.

Z angličtiny přeložila Olga Richterová.

Článek vznikl v rámci projektu "Czech Made?" Multikulturního centra Praha za podpory Evropské komise.